

KERST

Door Annelies Verbeke

Jaja, een weerkaatsing in een etalageraam bevestigt het: daar loopt Nicolette De Puyt, zeventien en een half, stevig van postuur en stralend van zelfstandigheid. Haar linkerarm heeft ze door de draaglus van een rieten mand gehaakt. De inhoud van de mand is afgedekt met een rood-wit geruite handdoek die Nicolette een paar keer opnieuw heeft moeten draperen eer ze tevreden was met het resultaat. Wanneer ze de straat oversteekt, voelt ze het riet door de nieuwe winterjas in haar vel snijden, maar als dat al pijn doet, dan dient die pijn haar dankbaar te stemmen, omdat ze hem voelen kan. Gusta's linkerarm is lam. En oud.

Wat zal ze schrikken, Gusta. Ze verwacht Nicolette pas morgen, voor kerst. Dat ze ook op kerstavond van de eenzaamheid zal worden verlost, is haar nu nog onbekend. Nicolette gaat een beetje zweten van het besef dat ze zo meteen een verschil zal maken. Het geluk dat ze zal schenken, rijst en gloeit, bakt goudbruin in haar binnenste. Het is haar nog al overkomen dat ze tot tranens toe ontroerd raakt van de warmte waarvan ze vervuld is; een gloed die zinderend naar een uitweg zoekt.

Natuurlijk zal de bejaarde vrouw zich gedragen alsof het haar niet uitmaakt of ze bezoek krijgt of niet. Dat is een vorm van trots waar ze recht op heeft, begrijpt Nicolette, die elke norske afwijzing tijdens haar vorige bezoeken goedmoedig heeft leren negeren. Gusta's zoon komt nooit langs. Met de andere bewoners van de serviceflats heeft ze weinig contact, voornamelijk omdat ze het niet zoekt. Moet deze kwetsbare dame echter gestraft worden voor haar gebrek aan sociale vaardigheden? Nicolette dacht het niet! Toen ze zich enkele maanden geleden voor het eerst vol dadendrang naar de kantine van het rustoord repte, sprong Gusta haar onmiddellijk in het oog. Aan het eind van een lege tafel wentelde ze met een vork een kotelet door de aardappelpuree. Haar slappe linkerarm leek gevuld met stro.

'Zal ik uw vlees snijden?' had Nicolette gevraagd.

Met glimmende oogjes had Gusta haar toegeknikt, en toen het vlees in kleine stukjes was verdeeld, had de arme vrouw haar gevraagd het ook op te eten, aangezien ze streng zou worden aangepakt door een boosaardige verpleegster als ze weer een vol bord zou achterlaten. Nicolette trachtte haar eerst nog van de goede bedoelingen van de verpleegster in kwestie te overtuigen; en herhaalde een paar keer dat flink eten belangrijk is, maar toen ze merkte dat die woorden Gusta's aandacht deden verslappen, nam ze de ene hap na de andere en kauwde ze blijgezind op de taaie stukjes varkenslap. Gefascineerd keek Gusta toe.

Het begin van een mooie vriendschap, zo herinnert Nicolette zich die eerste kennismaking. Nog drie straten lang bewerkt de hagel haar wangen terwijl ze de zware mand van de ene naar de andere arm verplaatst. Dan doemt achter een kaal bosje de neonverlichte rusthuiskantine op. Tussen de poten van een in nepsnieuw geschilderd rendier, dat over de grote voorruit dartelt, ziet ze Gusta bij een groepje kaartende oudjes zitten. Als Nicolette op het raam tikt, kijken eerst de kaartspelers op, dan Gusta. Nicolette wijst naar haar mand en glimlacht mysterieus. Binnen beslagen haar brilleglazen.

‘Daar is je vriendin’, zegt Marcel, die de kaarten schudt. ‘Wat wordt het? Kaarten of praten?’

‘Als je weg gaat hebben we een speler te weinig. Roza is ziek’, voegt Leontine eraan toe.

‘Ik blijf hier’, zegt Gusta. ‘Deel maar uit.’

Ze houdt haar ogen strak op de kaarten in haar hand gericht, ook als Nicolette de mand naast de tafel zet en haar wang tegen de hare drukt.

‘Verrassing!’ schreeuwt ze in Gusta’s oor.

‘Ik dacht dat je met Kerstmis kwam’, zegt Gusta. ‘Ik ben aan het kaarten.’

‘Jouw beurt’, zegt Marcel.

Gusta kijkt naar de kaarten tussen hen in, dan naar die in haar hand. Omdat ze geen bruikbare andere hand heeft, legt ze de kaarten eerst omgekeerd op de tafel, daarna schuift ze er met een vinger een tussenuit.

‘Oh, maar morgen kom ik ook!’ articuleert Nicolette. ‘Wat een mooie boom! Zijn al die cadeautjes voor jullie?’

De bejaarden aan de omliggende tafels werpen ook een blik op de met blauwe ballen beladen kerstboom, die oprijst uit een berg pakjes.

‘Dat zijn ingepakte lege dozen’, zegt Gusta. ‘Anders zouden die al lang gestolen zijn.’

‘Jouw beurt’, zegt Marcel.

‘Wacht!’ zegt Nicolette. ‘Zeg welke kaart ik voor je moet nemen!’

De rimpels in Marcells voorhoofd worden steeds dieper, merkt Gusta.

‘Ruitenboer’, zegt ze. ‘Maar praat alstublieft wat stiller, ik ben niet doof en ik wil het niet worden.’

“Sorry!” schreeuwt Nicolette. Nadat ze de kaart op tafel heeft gelegd, gaat ze een stoel voor zichzelf zoeken. Gusta kijkt haar na.

‘Zoveel vet voor zo’n jong meisje’, zegt ze tegen Marcel. ‘Op die leeftijd zag ik er wel anders uit.’

‘Is ze geen familie?’ vraagt Leontine.

‘God, nee!’ Gusta blijft haar hoofd schudden als Nicolette weer bij de tafel komt staan. Ze heeft geen stoel gevonden.

‘Jouw beurt.’ Marcells rimpels, zijn vertrokken mond.

‘Welke moet ik nemen?’ vraagt Nicolette, die naar de kaarten overbuigt waardoor haar jonge boezem op Gusta’s nek rust.

Gusta blijft naar Marcel kijken. Ze legt de kaarten neer en staat op van haar stoel. ‘We zullen naar mijn kamer gaan’, zegt ze afgemeten.

‘Ik heb vanalles voor je meegebracht!’ glundert Nicolette, die haar mand optilt.

‘Ofwel kaarten we, ofwel praten we, maar de twee samen, dat gaat niet!’ roept Marcel hun nog na.

*

Nicolette kan niet verbergen dat het haar opwindt voor het eerst in Gusta’s serviceflat te worden uitgenodigd. Ze heeft er al bij al niet zo lang over gedaan het vertrouwen van de vrouw te winnen. In haar eigen leefomgeving zullen zij officieel geen vreemden meer zijn voor elkaar.

De brede glimlach waarmee ze uit de lift is gestapt, aarzelt als ze het kamertje in zich opneemt. Het is er netjes maar klein en sober, veel te sober. Aan de lage muren hangt geen enkele foto. Die verrekte eenzaamheid, denkt Nicolette.

‘Ik heb vanalles voor je meegebracht’, herhaalt ze.

Gusta zijgt neer in een verstelbare stoel en kijkt bedrukt toe hoe Nicolette vier tupperwaredozen, een fles Worldshake, een kandelaar en gekleurde kaarsen op de kleine tafel plaatst.

‘Geen wijn?’ vraagt ze.

‘Je weet heel goed dat het niet mag’, antwoordt Nicolette. Dat vingertje.

Maar de tas is nog niet leeg. Gusta wil schreeuwen als ze het plastic kerstboompje ziet. Alles wat ze kan uitbrengen is ‘oei’.

‘Kerstmis!’ schalt Nicolette eroverheen. Terwijl ze de takken van ijzerdraad en groene snippers uit elkaar schuift, spiedt ze doelbewust de kamer rond. Haar keuze valt op de bovenkant van de tv. Daarna wikkelt ze een veel te lang snoer met lichtjes om de boom heen, waarvan de stekker in het stopcontact van de televisie moet.

‘Er is een programma dat ik wil zien’, pruttelt Gusta tegen.

‘Hoe laat?’

‘Acht uur of zo.’

Gusta weet niet hoe laat het op het moment is en haar horloge is vorige week stuk gegaan. Ze had het meteen moeten laten repareren. Buiten is het donker, maar volgens Nicolette is het nog maar half zes. Het doet haar zichtbaar plezier dat ze nog alle tijd hebben om te praten en te eten.

‘Gelukkig heb je een magnetron!’ zegt ze van bij de kitchenette, waar ze bij het openen van een kastdeur borden ontdekt. ‘Ik heb een koud voorgerechtje voorzien maar het hoofdgerecht moeten we wel even opwarmen.’

‘Ik heb niet zo veel honger’, zegt Gusta.

‘Wacht maar tot je het ziet! Heb je geen tafelkleed?’

‘Nee’, liegt Gusta.

Ze moet toegeven dat het voorgerecht haar verbaast. Iets met zalmousse en gestampte spruitjes.

‘Hebben jullie dat thuis ook gegeten?’ vraagt ze.

‘Nee, dat heb ik in de supermarkt gekocht.’ Nicolette lijkt dit als een tekortkoming van zichzelf te beschouwen en voegt er snel aan toe: ‘Het slaatje is van mij.’

Gusta begluurt haar tussen twee brandende kaarsen.

‘Je ouders vinden het vast niet fijn dat je met kerstavond niet thuis bent.’

‘Oh, maar mijn moeder en haar vriend zijn er zelf niet’, lacht Nicolette. ‘Ze waren echt wel aan vakantie toe. Waanzinnig hoe hard die werken. Ik hoop dat ze het fijn hebben in Rome. Eventjes compleet decompresseren.’

Gusta vindt dat ze niet naar de vader mag vragen, maar als de Worldshake in haar mond de smaak van de zalm heeft opgeheven, doet ze het toch.

‘Die heb ik al lang niet meer gezien’, antwoordt Nicolette. Onmiddellijk daarna klapt ze in haar handen en deelt ze met vrachtladingen vrolijkheid in haar stem mee dat het lusterlicht uit en het lamplicht aan moet. Ze voegt meteen de daad bij het woord, en meent het bij het rechte eind te hebben: in combinatie met de kaarsen draagt deze belichting enorm bij tot de sfeer.

*

O nee, denkt Gusta. Niet nu. Door een onhandige, geënerveerde beweging is ze tussen het toilet en de wasbak op de grond terecht gekomen. Dit is nooit eerder gebeurd. De zachte badkamer mat heeft haar val gebroken, ze heeft zich nergens pijn gedaan. Alleen slaagt ze er niet in weer op te staan. Hoewel ze vaak heeft herhaald dat alles went, vervloekt ze haar lamme arm nu, de beroerte waaraan ze hem heeft overgehouden. Mocht die niet zijn voorgevallen, zou ze nog in haar eigen huis wonen. Haar konijnen voeren. Er zou geen zeventienjarige bemoeial voor de badkamerdeur staan.

‘Gusta, wat was dat geluid?’

‘Er is niets aan de hand.’

‘Ben je gevallen?’

‘Ik zit op de wc! Blijf daar!’

‘Volgens mij ben je gevallen! Ik zal moeten binnenkomen, Gusta! Als je hier over één minuut niet bent, kom ik binnen!’

Gusta probeert haar rug te krommen en zichzelf opwaarts te schommelen. Ze drukt zich op met haar goede arm, maar die vindt haar te zwaar, durft de grond niet los te laten om hogerop houvast te zoeken. Dit lichaam is van haar. Het zweet onder haar inspanningen. Zij moet het helpen.

‘Ik ben hier!’ schreeuwt Nicolette. Ongetwijfeld is dit een topdag voor haar. Tweeënzeventig kilo weerloze bejaarde op de vloer. Gusta begrijpt niet hoe ze kon vergeten de deur op slot te doen.

‘Eerst moeten we controleren of er vitale functies zijn beschadigd’, zegt Nicolette, die op haar knieën naast Gusta gaat zitten.

‘Het kan me niet schelen hoeveel EHBO-cursussen je hebt gevolgd! Als je per sé moet helpen, ondersteun mij dan, zodat ik op kan staan!’

Als Nicolette, voor het eerst wat uit haar lood geslagen, doet wat Gusta vraagt, schreeuwt deze: ‘Mijn andere arm! Ben je dom?’

Door de aanraking met Gusta’s schouder of door de manier waarop ze voorover buigt, verliest Nicolette haar bril. Hij glijdt van haar neus en landt naast de badkamer mat.

‘Ik sta’, zegt Gusta. Als Nicolette de bril oprapt, loopt ze de badkamer uit. Zelf heeft ze geen bril nodig.

Ze rukt de stekker van de kerstlichtjes uit het stopcontact en vervangt hem door die van de tv. Ze kan zappen tot het kind weg gaat. In de hoop dat gène haar aftocht zal bespoedigen, blijft ze hangen bij een vrijscène. Een mooie blote man en een mooie blote vrouw komen verstrengeld van het bed op het tapijt terecht. Daarna dalen ze hijgend en slurpend de trap af.

‘Ik begrijp het wel hoor’, zegt Nicolette.

Als Gusta toch terug kijkt, staart één zeventienjarig oog haar geduldig aan. Het andere zit verstopt achter de barsten.

‘Ik begrijp het wel’, herhaalt Nicolette. ‘Je trots heeft een deuk gekregen, al is dat nergens voor nodig. Ik ben het maar. En jij bent weer overeind. Het is niet erg. Je moet het aanvaarden. Het is heel normaal te vallen als je oud bent.’

Daarna zegt ze nog het een en ander, over dat Gusta opnieuw kan vallen, over voorbereid zijn en een mobiele telefoon bij zich dragen met haar nummer erin. Maar dat hoort Gusta niet meer. Ze opent een raam en gooit er het in lichtjes gesnoerde kerstboompje

doorheen. De lege borden – het hoofdgerecht was patrijs, niet slecht – haasten zich er aan hogere snelheid achteraan.

‘Jij bent oud, weet je dat?’ schreeuwt Gusta. ‘Wat doe je hier anders? Met je hapjes en je boezem, je manier van bewegen en je stem. Jij bent oud!’

Ze houdt ervan de voorwerpen even op en neer te gooien in haar goede hand, ze boven haar hoofd te tillen en ze met volle kracht door het raam naar beneden te keilen. Met haar goede ogen ziet ze scherven van de stoep opspringen.

Als ze zich eindelijk omdraait, is Nicolettes stoel leeg. Die komt niet meer terug, denkt Gusta. Ze sluit het raam en wacht op de opluchting.

*

Thuis voert Nicolette de katten. Zeven heeft haar moeder er in huis gehaald. Ze weet dat haar dochter goed voor ze zorgt, dat je op haar kunt rekenen.

Het gebroken brilglas brengt een optisch effect teweeg waardoor het aantal katten wordt vermenigvuldigd. Het zijn er te veel, denkt Nicolette.

Ze neemt de telefoon en drukt het nummer van een hotel in Rome dat ze een week eerder zelf op een post-it heeft geschreven.

‘I will check their room, Madam’, zegt een receptionist met een Italiaans accent.

Tijdens het vrolijke ‘Funiculi Funiculà’ van de wachttoon, bedenkt Nicolette dat ‘Madam’ oud klinkt.

‘They are out, Madam’, zegt de receptionist en alsof hij zijn boodschap opzettelijk wil dramatiseren voegt hij eraan toe: ‘There is nobody.’

Dat haar moeder zelf nog niet heeft gebeld, heeft vast een goede reden, een reden die Nicolette een felle flits lang niets kan schelen, niet kan troosten, ze voelt een razernij opkomen die nieuw voor haar is. Een moment lang grijpt haar ziel om zich heen in een wijdse ruimte die haar bewegingen verlamt. Het huis is vuil en leeg, misschien had ze voor zichzelf een kerstboom moeten kopen, niet voor Gusta. Nee, denkt Nicolette snel, ze zal iedereen vergeven, het is dat brilglas.

Met de achterkant van een steakmes slaat ze zorgvuldig het gebroken glas uit de randen. Als ze de bril dicht bij haar gezicht houdt, kan ze zien dat ook het montuur is beschadigd. Het is maar een bril. Het is maar een gevoel, maar een jong leven, maar een Nicolette. Ze is nog net niet meerderjarig. Er kan nog veel veranderen, of gewoon gebeuren.

Als ze het huis schoonmaakt, botst ze overal tegenop. Haar dieptezicht is verstoord. Ze knijpt afwisselend het ene, dan het andere oog dicht, maar vindt de juiste manier van kijken niet.

Ze gaat door met lappen en schrobben tot middernacht, heeft ook de doos met kerstversiering gevonden en er de boekenkast mee versiert. Als ze vanuit verschillende hoeken het resultaat bekijkt, verandert er alweer iets met het beeld, het wordt onscherp, lijkt enigszins op te bollen. Tijdens de eerste seconden van Kerstmis, begrijpt Nicolette dat het deze keer aan haar tranen ligt.

*

Om vijf uur in de ochtend wordt Gusta wakker gebeld door haar zoon, die haar een vrolijk kerstfeest wenst en vraagt of alles goed met haar gaat.

‘Heel goed’, zegt Gusta.

‘Was je nog aan het slapen. Hoe laat is het daar?’

‘Acht uur, ik ben al een tijdje op. Hoe gaat het met je.’

‘Prima.’

Daarna zoeken ze beiden naar een onderwerp. Gusta denkt aan een geruiten winterjasje, hij was een jaar of vijf toen hij het droeg, zijn wanten aan een draad door de mouwen. Zijn rode neusje, sneeuwvlokken op zijn wimpers. Hoe hij wafels at, dubbelgevouwen. Ze herkent het kind niet in de stem bij haar oor, maar het gemis doet haar zwijgen.

‘Is alles wel goed?’

‘Ja, hoor.’

‘En de gezondheid?’

‘Die arm, hè.’

‘Wees blij dat je been het weer doet. Je hebt geluk gehad.’

‘Ja.’

Mogelijk voelt hij dat ze zich beheerst, dat ze er niet naar wil vragen, want hij zegt: ‘Ik wilde je heel graag komen bezoeken, maar het lukt echt niet, het is hier zo druk. En niet bij de deur, zoals je weet.’

‘Komende zomer dan waarschijnlijk?’

‘Ik doe wat ik kan. Ga je nu lekker eten met de rest?’

‘Ja, vanmiddag is er een soort van feest.’

‘Veel plezier daar dan.’

‘Dank je. Wat ga jij doen?’

‘Er is iemand die bij me thuis komt koken.’

‘Oh.’

‘Nee, niet wat je denkt. Gewoon een vriendin die goed is met voedsel. Gezelschap.’

‘Ja.’

‘Ik verwacht haar elk moment, dus ik moet ophangen. Veel plezier daar, mama.’

‘Dag, Toon. Bel snel.’

‘Doe ik.’

‘Kus.’

Gusta gaat meteen onder de douche staan, verder slapen lukt vast niet, de dag moet dan maar langer duren. Ze trekt iets feestelijks aan omdat de kleren van gisteren haar doen denken aan de val, het gooien. De zijden blouse is niet bedoeld voor Marcel, ook niet een beetje, hij heeft iets met Leontine, ze is niet blind.

In de kitchenette staan nog steeds de Tuppewaredozen. Ze laat de pedaalemmer zijn mond openen, maar wast ze dan toch af, bergt ze weg, in de verste hoek die ze in de kleine kast kan vinden. Gewoon gezelschap, zei Toon.

Ze neemt de lift naar beneden en botst op de familieleden van Marcel, hij geeft hen op autoritaire toon instructies. Zijn zoon knikt naar Gusta, ze knikt terug. Zijn dochter loopt gearmd met Leontine, die mag mee, ze is er bij gaan horen.

’s Middags is er een feest voor de achterblijvers. De tombola levert Gusta een broodplank op. Ze slaat het dessert over, gaat als eerste weg.

In haar kamer opent ze het raam. Het kerstboompje en de scherven zijn opgeruimd. Dat ze niet weet waar ze woont, dat stomme, stomme, lieve kind.

De dag na Kerst vindt Nicolette een opticien die open is. Ze toont haar bril en geeft de sterkte van het glas op.

‘Het montuur is ook een beetje beschadigd’, zegt de man.

‘Dat geeft niet’, zegt Nicolette.

‘Heeft u nooit lenzen overwogen?’ vraagt hij.

‘Ik wil dezelfde bril’, zegt Nicolette kort. Ze heeft hierover nagedacht. Haar besluit staat vast.